

MOJE ISKUSTVO PREVOĐENJA I LEKTORIRANJA DIJELOVA SVETOG PISMA ZA NOVO IZDANJE NA SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU (2001. – 2018.)

Mato ZOVKIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Univerziteta u Sarajevu
Josipa Stadlera 5, BIH – 71 000 Sarajevo
mato.zovkic@bih.net.ba

Uz stručnu i financijsku podršku *United Bible Societies* (UBS) sa sjedištem u Londonu projekt je 2001. godine pokrenulo Hrvatsko biblijsko društvo (HBD) sa sjedištem u Zagrebu. Nekako u isto vrijeme izvršni direktor HBD-a Damir Lipovšek predložio mi je da kod vrhbosanskog nadbiskupa Vinka Puljića posredujem pristanak za novo izdanje Šarićeve Biblije, koja je izdana u Madridu u jednom svesku 1960. godine. Predložio sam biskupima BiH da mi bibličari iz BiH Šarićev prijevod »sravnimo« s današnjim izdanjem hebrejskog i grčkog teksta Biblije te da jedan kroatist iz Zagreba Šarićev hrvatski uskladi s današnjim književnim jezikom. Predviđajući potrebu zahvata, zamolio sam i dobio pristanak dr. Luke Brajnovića, koji je bio osobni tajnik nadbiskupa Šarića u Madridu i glavni radnik madridskog izdanja Šarićeve Biblije. Profesor Božo Odošić pristao je da pregleda Šarićev prijevod Psalama i tekst rasporedi stihovano, kako se danas izdaju Psalmi, a Karlo Višaticki preuzeo je pregled ostalih knjiga Starog zavjeta. Ja sam revidirao Šarićev prijevod Novog zavjeta. Pod naslovom *Biblija. Stari i Novi zavjet Preveo Ivan Ev. Šarić*, to je izdanje tiskano 2006. godine s Proslavom nadbiskupa Vinka Puljića i Predgovorom HBD-a. Iste godine tiskano je u odvojenom svesku *Sveto pismo Novoga zavjeta. Preveo Ivan Ev. Šarić. Četvrto, popravljeno izdanje. Biblijska revizija Mato Zovkić*.

Za vrijeme mojeg studija na Papinskom biblijskom institutu u Rimu (1969. – 1972.; 1980. – 1981.) profesori su nam preporučali da se služimo i nadahnjemo ekumenskim prijevodom i komentarom Biblije na francuskom *La Bible traduction oecuménique* (TOB), koje su uz podršku svojih vjerskih poglavara

priredili katolički, pravoslavni i protestantski bibličari francuskog jezika (Novi zavjet 1972. godine, Stari zavjet 1975. godine, a u jednom svesku 1987. godine; služim se izdanjem iz 1997.). Ekumenska suradnja u prevođenju i tumačenju Svetog pisma preporučena je na Drugome vatikanskom koncilu (DV 22). Zato sam s povjerenjem pristao na suradnju s HBD-om u popravljanju izdanja Šarićeve Biblije i u novom projektu prijevoda Svetog pisma na suvremeni hrvatski standardni jezik. Nitko od nas katoličkih bibličara koji smo se uključili u taj projekt nije dobio službeni dekret svojeg poglavara, ali smo ih obavijestili da se uključujemo u taj dalekosežni pothvat. HBD je u tu svrhu organizirao šest seminara na kojima smo raspravljali kako prevoditi i na kakav hrvatski prevesti. Na odredbu i uz financijsku potporu UBS-a animator na tim seminarima bio je dr. Thomas Kaut. Počeli smo simpozijem na KBF-u u Zagrebu od 2. do 4. svibnja 2001. godine. Nastavili smo seminarima od 14. do 18. studenoga 2001. godine u franjevačkom samostanu Glavotok na Krku, zatim od 10. do 13. lipnja 2002. godine u isusovačkoj kući Fratrovac u Zagrebu, od 3. do 6. svibnja 2004. godine na Krku, a završili seminarom u karmelićanskom samostanu u Remetama od 29. do 31. ožujka 2006. godine. Za vrijeme vježba u prevođenju mentor Kaut nam je davao konkretne upute a kroatistu Marku Aleriću, koji ne zna hebrejski ni grčki, preporučio da se oslanja na prijevod *Bible in Modern English*, jer zna engleski. Damir Lipovšek, na prijedlog nas prisutnih sudionika seminara, upućivao je zamolbe pojedinim bibličarima da preuzmu prevođenje knjiga Starog zavjeta ili Novog zavjeta, kojima su se bavili u svojem dotadašnjem radu.

Preuzeo sam prevesti s grčkog pet knjiga Starog zavjeta koje su sačuvane samo u Septuaginti, na grčkom a sastavni su dio kanona za katolike i pravoslavce. To su: Baruh, Judita, Prva o Makabejcima, Druga o Makabejcima, Tobija. Uz svoje druge obveze, te sam knjige preveo u vremenu od 2004. do 2007. godine. Iz Novog zavjeta preuzeo sam tri Pavlove poslanice koje piše iz zatvora: Efežanima, Kološanima, Filemonu, te sedam katoličkih poslanica: Jak, 1 Pt, 2 Pt, Jud, 1 Iv, 2 Iv, 3 Iv. Njih sam prevodio od 2008. do 2011. godine. Jednu po jednu slao sam HBD-u na obradu kroatista Marka Alerića i stilista Borisa Becka. Njihov rad odvijao se vrlo sporo. Na kraju sam, na prijedlog D. Lipovške, preuzeo egzegetsku lekturu cijelog Novog zavjeta te sedam knjiga Starog zavjeta, koje su sačuvane samo na grčkom. Do sredine travnja 2018. godine još nije prevedeno Matejevo evanđelje.

Mi bibličari prihvatili smo prijedlog kroatista da ne prevodimo aoristom glagolske oblike aorista, jer je u dosadašnjim hrvatskim prijevodima Biblije aorist bio zlorabljen kako bi se sačuvao bar u prijevodu, zato što izumire u govor-

nom i u književnom jeziku. Na moj iskaz profesoru fra Ivanu Nujiću, koji predaje u Visokom hrvatski i latinski da smo aorist potpuno istisnuli, on je rekao da je to šteta i da bi ga trebalo vratiti ondje gdje je u kontekstu prikladan. Naši kroatisti su dosljedno stavljali perfekt tamo gdje u grčkom stoji aorist. Složili smo se i u namjeri da naš prijevod bude razumljiv suvremenim hrvatskim čitateljima koji ne idu na kršćansko bogoslužje i ne poznaju židovsku ni kršćansku tradiciju. Usto su kroatisti dosljedno nadomještali »ljubiti« glagolom »voljeti« te izbjegavali arhaične izraze. Najdelikatniji dio bila je konstrukcija rečenica i redosljed riječi. Poznato je da su prevoditelji Novog zavjeta, koji su priredili lekcionar za liturgiju na hrvatskom nakon Drugoga vatikanskog koncila, Bonaventura Duda i Jerko Fućak, zaljubljenici grčke konstrukcije rečenice te su iz želje da budu što vjerniji izvorniku pravili ogromne rečenice i birali riječi na kojima se lomi jezik štokavskim čitateljima i slaviteljima liturgije. Naši su kroatisti odabirali kratke elegantne rečenice, često stavljali nove odlomke, umetali naslove za pojedine dijelove dotične knjige. Jasno je da ti naslovi nisu dio nadahnutog teksta, ali pomažu suvremenim čitateljima da poželes pročitati neki odlomak i nad njim razmišljati.

Kao *problematično* najviše nalazim delikatnu razliku između prevođenja i prepričavanja svetog teksta. Kroatisti (ili prevoditelji?) ponegdje su tako »jasno« prerekali izvornik da je izbljedio doslovni smisao izvorne formulacije. Za ilustraciju navodim grčki izraz »jezik otaca« u Knjigama o Makabejcima. Ja sam u prevođenju zadržao taj doslovni izraz, jer je puno značio za povijesne naslovnike, odnosno progonjene Židove iz vremena makabejskog ustanka. Izraz »jezik otaca« garantira uključenost u židovski narod i obavljanje molitava na tom jeziku. Naši su kroatisti dosljedno to mijenjali u »materinji jezik«, očito imajući na umu da današnji obrazovani muškarci i žene imaju lijepe uspomene na njegovanje *materinskog* jezika. Međutim, može se postaviti pitanje: Je li to prijevod ili projiciranje današnjih kulturnih kategorija u biblijsko vrijeme? Pripustio sam takve zahvate kroatista ali molim da pri konačnom uređenju prijevoda netko nadležan, npr. profesor Božo Lujić, o tome još jednom promisli.

Najdelikatniji dio u prevođenju su metafore, što sam posebno doživio u pregledavanju lektorirane Knjige o Tobiji, koju sam ja preveo. Ondje gdje mladi Tobija uz pratnju Rafaela putuje u Mediju po obiteljski novac riječ je o geografskom putu (poglavlja 5, 6, 7, 8, 11). Ali u pouci oca neiskusnom sinu pred putovanje, riječ »put« metafora je za životno hodanje u skladu s Božjim zakonom (Tob 4,5.15.19). Osobito je u mudrosnim knjigama i psalmima česta slika puta kao načina života. Dilema je koje su to metafore koje treba ne samo prevesti nego i prereći kako bi ih razumio čitatelj druge kulture.

U zaključku želim istaknuti:

1. Smatram potrebnim privesti kraju projekt prijevoda Biblije na suvremeni hrvatski standardni jezik prema metodologiji koju smo usvojili;
 2. Projekt *traje predugo* i zato bi što prije trebalo tiskati odabrane knjige Starog zavjeta i Novog zavjeta kao ogledne primjerke, zatim pratiti obrazložene prigovore i prijedloge te ih usvojiti.
 3. Za konačno i cjelovito izdanje potrebna je podrška hrvatskih biskupa, jer prijevod Svetog pisma koji ne bi imao odobrenje biskupa ne bi mogao biti uporabljiv na nastavi vjeronauka, biblijskim susretima ni u liturgiji.
- Osjećam da sam uključivanjem u ovaj projekt uznapredovao u proučavanju riječi Božje i doživljavanju svojih ljudskih granica. Za to sam zahvalan Bogu i svima koji timski rade na projektu.